

o'zlashtirsa, yana kimdir sekin va qiyin o'zlashtiradi. Ingliz tili o'qituvchilari o'quvchilarga kompyuter, proyektorlar orqali darslarini yaxshiroq va jonliroq, qiziqarliroq o'tishga harakat qilishadi. Shuning natijasida bolalar ingliz tilini tez hamda qiziqish bilan o'rganishadi. Katta sinflarga ingliz tilini o'tishda va uni o'zlashtirishda ko'proq suhbat yordam beradi. Chunki katta sinfdagi o'quvchilar suhbatlashishsa uni tezroq xotirasiga singdiradilar.

Kompyuterlashtirilgan ta'limda asosan kompyuter qurollari, proyektor, audio va video qo'llanmalardan foydalaniladi. Talabalar ham shu sharoitga moslashib bu jarayonda ham qiziqib ham faol holatda ta'limni o'zlashtirib olishadi. Kompyuterlashtirilgan ta'limning asosiy maqsadi: talabalarga ingliz tilidan natija beruvchi kurslar o'tish, ular bilan ovoz mashqlarini, speaking, writing, listening, reading kabi jarayonlarini yaxshilash hisoblanadi. Talabalarda shuningdek, o'quv amaliyoti kurslari ham muntazam ravishda olib boriladi. Chunki amaliyotsiz nazariya bu hech qanday natija bermaydi. Shuning uchun ham o'quv faoliyatida o'quv amaliyotidan keng va muntazam ravishda foydalanilib boriladi. O'spirinlarda bilish jarayonlarini ham inobatga olgan holda chet tillarini o'qitish va o'rgatish kerak. Bilish jarayonlari ya'ni xotirasi, diqqati, tafakkuri kabilarni inobatga olish kerak. Agar o'spirinda diqqat bo'linuvchan, esda olib qolish yaxshi emas bo'lsa chet tillarini o'rganish ularga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun ham o'spirinlarning xotirasini rivojlantirish, diqqatni kuchaytirish uchun psixologik mashqlardan foydalanish kerak. Shundagina ularning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini o'ttirtirish imkoniyatiga ega bo'lamiz. Shu bilan birgalikda yaxshi natijalarga erishishiga yo'l ochgan bo'lamiz.

Axborot texnologiyalari o'quvchilarni faol harakatga undaydi va mustaqil fikrlashini ta'minlab beradi. O'qituvchi bu jarayonda shaxs rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Bugungi kunda ta'limni rivojlantirishning yangi

pog'onasida o'qitishni texnik vositalarsiz ko'tarib bo'lmaydi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning muhim ko'rsatkichlaridan biri – axborotlarni o'quvchi-talabalarga uzatish tezligi aynan shu vositalar yordamida ta'minlanadi. Shunday qilib, fanning rivojlanishi bilan ilmiy-texnik taraqqiyot bir-birini taqozo etib, ijodiy faoliyatni tashkil etish jarayonini axborotlar bilan ta'minlash muayyan darajada boshqarish yo'nalishlarini o'z ichiga oladi. Ammo o'quv mashg'ulotlarini ta'lim metodlari bilan boyitish ta'lim tizimi va mantiqini buzmasligi kerak. Zamonaviy pedagogik texnologiya o'quvchi-talabalarda ijodiy qobiliyatni shakllantirishga imkon beruvchi axborotlar yig'ish hamda ulardan mashg'ulot jarayonida foydalanish yo'lida ma'lum imkoniyatlarni yaratadi. Ushbu ma'lumotlar esa fan asoslarining axborot ta'minoti mazmuni va ijodkorlik metodlarini boshqarish imkoniyatlarini belgilaydi. Talabalarni ijodiy faoliyatga tayyorlash jarayonining samarasi ko'p jihatdan uning axborot ta'minotiga ega bo'lishini va pedagogik jihatdan boshqarish yo'nalishlarining tizimli hamda uzluksiz bo'lishini taqozo etadi. Kompyuterlashtirilgan ta'limda ingliz tilini o'rgatish bir muncha ko'proq imkoniyatlarni beradi. Ularga zamonaviy texnologiyalarni qo'llab ko'proq animatsion videoroliklardan foydalanib dars o'tish ko'proq samara beradi. O'spirinlarning ham psixologik ham pedagogik tomonini inobatga olgan holda ularga to'g'ri yo'lni ko'rsatish lozim.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, o'spirinlarda chet tilini o'rganishga qiziqish juda yuqori. Chunki ular kasb tanlash bo'sag'asida turgan yoshlar hisoblanishadi. Ingliz tilini o'rganar ekan, albatta ularga to'g'ri yo'lni ko'satib, tanlagan kasbini egallashiga yordam berish lozimdir. O'spirinlar bu davrda o'zlari mustaqil qaror qabul qilishlari mumkin, ammo ular har doim ham to'g'ri yo'lni tutadi deb aytolmaymiz. Shuning uchun ham ularga to'g'ri yo'lni ko'rsatish ota-onalarning, tarbiyachilar va o'qituvchi-psixologlarning qo'lidadir.

Adabiyotlar

1. Nishanova Z. T., Alimova G. Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi. –Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
2. Azizxo'jaeva N.N. O'qituvchi mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi. –T.: TDPU, 2000, 52-b.
3. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'lim jarayonlarini axborotlashtirishni tashkil etish va boshqarish nazariyasi va amaliyoti: Pedagogika fanlari doktori. ... diss. –T.: 2007.
4. Internet materiallari: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Matbuot markazi sayti: www.press-service.uz O'zbekiston Respublikasi Davlat Xokimiyati portal: www.gov.uz www.press-uz.info <http://www.uforum.uz/>

REZYUME. Maqolada o'spirin yoshdagi o'quvchilarning psixologik xarakteri, undagi psixologik o'zgarishlar, ingliz tilini o'rgatish texnikasi, o'spirin yoshlarning chet tillarini o'rganishida psixologik yondashuvlarning tutgan o'rni haqida so'z boradi.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается психологическая природа школьников-подростков, психологические изменения в них, методики обучения английскому языку, роль психологических подходов в изучении иностранных языков подростками.

SUMMARY. The given article discusses the psychological nature of teenagers, their psychological changes, English language teaching techniques, and the role of psychological approaches in teens foreign language learning.

PEDAGOG-TALABA HAMKORLIK FAOLIYATI SHAKLLANISHIGA XOS MASALALARNING O'RGANILISHI

L.S.Beknazarova – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent

Qarshi davlat universiteti

Tayanch so'zlar: pedagog, talaba, ta'lim, hamkorlik, muammo, tadqiqot, muloqot, emotsiya, o'zaro munosabat.

Ключевые слова: педагог, студент, образование, сотрудничество, проблема, исследование, общение, эмоция, взаимодействие.

Key words: teacher, student, education, cooperation, problem, research, communication, emotion, interaction.

Ta'lim tizimida pedagog-talaba ijtimoiy hamkorligini tashkil etishda, avvalo, ularning pedagogik-psixologik xususiyatlari bilan bog'liq tomonlarini e'tiborga olish lozim. Inson omilining tobora ortib borishi umum manfaatlar uchun samarali mehnat qilishga undovchi motivlar va stimullar tizimini yaratish, insonparvarlikka asoslangan har bir jamiyatning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bunday muammolarni hal etish uchun insonlar orasida hamkorlik faoliyatini tashkil etish va boshqarishga tub o'zgartirish olib kirish pedagogik, ijtimoiy-psixologik izlanishlarning eng muhim

muammolaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiy hamkorlikning pedagogik psixologik jabhalarini yoritishdan oldin, albatta, uning inson psixologiyasi bilan bog'liq mexanizmlari va qonuniyatlariga aloqador ayrim jihatlarga e'tibor qaratish lozim. Aynan, oliy ta'lim tizimida davr talablari asosida talabalarda mustaqil ta'lim samaradorligini oshirishning muhim jihatlardan biri sifatida pedagog-talaba hamkorligini muvaffaqiyatli amalga oshirishning ijtimoiy-psixologik qonuniyatlariga amal qilish muhim ahamiyatga ega.

Muammoni yoritish uchun, avvalo mamlakatimizda olib borilayotgan tadqiqot ishlarini psixologik adabiyotlarni

o'rganish va boshqa ilmiy manbalarni tahlil qilish, shuningdek, shaxsiy kuzatishlar, o'xshash masalalar bo'yicha izlanishning ilmiy metodlariga tanqidiy yondashish umumfalsafiy dunyoqarashni, shaxsiy fikr bildirishni, metodologik jihatdan mavjud umumpsixologik pozitsiyalarni izchil belgilash lozim bo'ladi. Shu nuqtai nazardan o'zbek olimlari tomonidan ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi hamkorlik faoliyatini psixologik jihatlarini yoritishga xos bo'lgan ilmiy tadqiqot ishlariga e'tibor qaratish muhim ahamiyatga ega.

M.G.Davletshin o'qituvchining ezgu maqsad sari intilishi, uddaburonligi, mehnatsevarligi, kamtarligi, haqgo'yiligi, sadoqatli bo'lishi, xulq-atvori, yurish turishi, o'zini qo'lga ola bilishi, tashqi qiyofasi, xullas, o'qituvchining milliy va umuminsoniy axloq me'yorlariga mos keluvchi sifat hamda fazilatlarini ta'lim jarayonida o'qituvchi bilan o'quvchi hamkorligining samarasini ta'minlovchi muhim omillar ekanligini e'tirof etadi [1:6].

E.G.G'oziyevning mulohazalariga ko'ra, o'qituvchi bilan talabalarining hamkorlik faoliyati uch bosqichdan, sakkiz tarkibiy qismdan, yetti shakldan va uch mezondan tashkil topishi mumkin [6:132].

Hamkorlikdagi o'quv faoliyati tarkibiga quyidagilar kirishini maqsadga muvofiq deb belgilaydi: motivatsion-ma'noviy, taxminiy qidiruv, taxminiy izlanuv, operatsional ijroi, nazorat tuzatuv, tashkiliy-ijtimoiy, tashkiliy predmetli kabilar.

Hamkorlik faoliyatining shakllari:

- 1) faoliyatga kirishish;
- 2) mustaqil harakatlar;
- 3) taqlidiy harakatlar;
- 4) madad harakatlar;
- 5) o'zini o'zi boshqarish harakatlari;
- 6) o'zini o'zi qo'zg'atuvchi harakatlar;
- 7) o'zini o'zi tashkil qiluvchi harakatlardir [6:39-40].

Yuqoridagilar o'qituvchi bilan o'quvchi hamkorligi mashg'ulotlarning qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi, o'zaro hamkorlikka, ijodiy fikrlashga undaydi, o'zaro fikr almashishga keng imkoniyat yaratadi, ta'lim oluvchilarni ijodiy izlanish sari yetaklaydi.

V.M.Karimova o'z tadqiqotlarida ta'lim jarayonida o'qituvchi bilan o'quvchilar hamkorligi va uning samarali bo'lishida ta'lim oluvchilar erkinligini oshirish, mustaqil va ijodiy fikrlashlari uchun zarur psixologik imkoniyatlarni ishga solish lozimligini ta'kidlaydi. Muallif talabalarda mustaqil fikr yuritish malaka va ko'nikmalarini hosil qilish uchun, avvalo, o'qituvchi-talaba, talaba-o'qituvchi o'zaro munosabatlarini tubdan o'zgartirish, bilim oluvchi shaxsni ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantirish lozimligini ko'rsatadi. Buni maqsadga muvofiq amalga oshirishning bir qator psixologik shartlari va omillari mavjudligini ta'kidlaydi [2:68].

G'.B.Shoumarov ta'lim tizimida psixologik xizmat muammolariga oid tadqiqotlarida bir qator qimmatli g'oyalarni va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan tavsiyalarni ilgari suradi. Olimning fikricha, bugungi kun ta'limi samaradorligini ta'minlash uchun ta'lim jarayonida o'qituvchi-o'quvchi hamkorligini oqilona yo'lga qo'yish zarur. Buning uchun avvalo, ta'lim jarayonini o'quvchining individual-psixologik imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashkil etish, mavzuni samarali o'zlashtirishni e'tiborga olib, o'quvchi mustaqilligini amalga oshirish va mustaqil fikrlashi uchun zaruriy sharoitlarni yaratish lozimligi o'z navbatida o'qituvchida esa "o'qituvchi-o'quvchi" hamkorlik faoliyatini tashkil etishi uchun zaruriy bilimlar, malaka va mahoratlar mavjud bo'lishini alohida ta'kidlaydi. G'.B.Shoumarov ta'lim jarayonida o'qituvchi-o'quvchi hamkorligini samarali tashkil etishda ta'lim muassasalarida psixologik xizmatni belgilangan talab va meyorlar darajasida yo'lga qo'yish lozimligini ham alohida ko'rsatib o'tadi [5:13-15].

Z.T.Nishonova izlanishlarining natijasi sifatida ta'lim jarayonida "o'qituvchi-o'quvchi" hamkorligining muhim psixologik omili mustaqil fikrlashni shakllantirishning mexanizmlari haqida fikr yuritadi. Muallif hamkorlikda o'qituvchining mas'uliyati haqida mulohaza yuritib shunday deydi: "Ta'lim jarayonida o'quvchilarning jamoa bo'lib fikrlash faoliyatini tashkil etish o'qituvchi uchun yuksak talablar qo'yadi, lekin uning roli kamaymaydi, aksincha, murakkablashadi, ularning aqliy taraqqiyoti uchun bevosita rahbarlik qilish zaruriyati vujudga keladi. Ayniqsa, bahslar oldidan sinchkovlik bilan tayyorlanishni va hamkorlikni mohirona tashkil etishni taqozo qiladi" [3:8].

A.I.Rasulovning ta'lim jarayonida o'qituvchi bilan o'quvchi hamkorligining psixologik muammolari sohasida olib borayotgan tadqiqotlari diqqatga sazovordir. Uning ta'kidlashicha, o'qituvchi bilan o'quvchilarning o'zaro munosabatlari va hamkorligi "o'qituvchi-o'quvchi" pedagogik psixologik rollaridan kelib chiqqan holda tarkib topgan bo'lib, ular o'rtasidagi "subyekt-obyekt" qabilidagi munosabat uning mohiyatini oldindan belgilab berishning imkoniyatiga egadir, chunki ta'limda subyektlar o'rtasidagi o'zaro munosabatda cheklanishning mavjudligini ko'rsatmoqda. O'quvchi buni "birinchi" bo'lib his qiladi va shunga muvofiq ravishda o'qituvchilar shaxsini baholaydi. Bu esa o'qituvchining muomalada teng huquqli sherik hamda maslakdosh sifatida baholanishga muayyan darajada quyi baho olishga olib keladi [4:102].

Yuqorida qayd etilgan o'zbek psixolog olimlari tomonidan olib borilgan mulohazalar kabi bir qator ilmiy tadqiqotlarda ham ta'lim tizimida "o'qituvchi-o'quvchi" hamkorligiga doir muammolar har tomonlama o'rganilgan bo'lsa-da, ammo oliy ta'lim tizimida pedagog-talaba hamkorligida mustaqil ta'limning samaradorligini oshirishga qaratilgan ijtimoiy-psixologik omillarni o'rganish masalasi izlanishlarning vazifalari qatoriga kirmagan. Shu boisdan ham biz zamon talablari asosida muammoning ilmiy o'rganilishi haqida fikr yuritib, amaliy natijalar olishga harakat qildik.

Oliy ta'lim tizimida pedagog va talabaning muloqotchanligini hamkorlik faoliyatini ta'minlovchi ijtimoiy-psixologik omillardan biri sifatida e'tirof etish mumkin. Shu bois, pedagogning talabalar bilan muloqotga kirishishga qobiliyatligini, ularning munosabat o'rnatish imkoniyatlarini metodikallarni qo'llash va natijalar tahlili orqali baholashga harakat qildik.

E.G'.G'oziyev tomonidan ishlab chiqilgan "Siz bilan muomalada bo'lish yoqimlimi?" metodikasini qo'llash natijalariga ko'ra, muloqot maromi va taktiga ko'ra, pedagog talabaga nisbatan yuqori darajadagi muloqot malakasiga ega bo'lishi lozim deb o'ylagandik, ammo tadqiqotimizda shunday bir holatni kuzatdikki, bu voqelik esa pedagog bilan talabalar munosabatida ishonchli biron-bir farqning kuzatilmayotganligini ko'rsatdi.

Agar subyektlar munosabatida bir xillik kuzatiladigan bo'lsa, buni ijobiy holat sifatida e'tirof etish kerak, aksincha muloqot darajalarining o'rtacha qiymat atrofida ekanligini e'tirof etishni ancha mushkullashtiradi. Pedagogning muloqotga qobiliyati mabodo talabalaridan ortda qoladigan bo'lsa, u holda uning shogirdlariga ta'sir ko'rsatish imkoniyati shaxslilik mazmunidan ta'lim oluvchilarning ta'sir doirasiga tushib qolishidan dalolat beradi. Pedagogni talabalar bilan munosabatida koordinatsiya yoki subordinatsiya o'rnatishning ham o'z maromi mavjud degan xulosa chiqarishga imkon beradi.

Pedagogning talabalar bilan ta'lim jarayonidagi muloqot doirasi faqat kognitiv, affektiv yoki xulqiy jihatdan baholanishi eng maqbul variant hisoblanadi.

O'quvchilarning muloqot qilishga qobiliyati I kurs (7,38), II kurs esa (8,38), III kurs (7,64) va o'qituvchilar (7,95) da ko'rinish oldi. Bu ko'rsatgich salbiy hol sifatida baholandi.

1- jadval. O'qituvchi va o'quvchilarning muloqotga qobiliyatlik ko'rsatkichlari

	I kurs talabalar	II kurs talabalar	III kurs talabalar	Pedagoglar
M	7,38	8,38*	7,64	7,95*
Σ	2,88	2,66	3,31	2,97
M	0,30	0,25	0,35	0,28

*P<0.05

Demak, pedagogning muloqotga qobiliyatlik darajasi uning shogirdlar bilan yaqin ko'rsatkichda shakllanib qolishi pedagogik jarayonda salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Chunki bu guruhda talabalarning shaxsiy tashabbuskorligi ustozdan yuqori ekanligi, asosiy xulosalarni saboq oluvchilar chiqarishsa, o'qituvchining pedagogik

3-jadval. T.Liri metodikasi bo'yicha o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarining namoyon bo'lishi

№	Oktantlar	Pedagoglar			Talabalar		
		M	σ	t	M	σ	P
1	Liderlikka moyillik	11,35	0,109	3,03	9,09	0,57	0,05
2	O'ziga ishonch	10,47	0,62	3,99	8,51	0,41	0,05
3	Talabchanlik	9,22	1,22	0,82	9,32	0,96	-
4	Ishonchsizlik	9,56	0,52	1,90	9,37	0,64	0,05
5	Yon berish	10,32	0,54	3,1	10,82	0,33	0,01
6	Ishonuvchanlik	9,47	0,55	2,80	9,85	0,33	0,05
7	Ko'ngilchanlik	8,98	0,53	2,51	6,55	0,25	0,05
8	Rahmdillik	9,66	0,62	1,95	7,51	0,44	0,05

Yuqorida keltirilgan natijalardan ko'rinib turibdiki, har bir oktant bo'yicha quyidagi shaxslararo munosabatda ancha farqli holatlar kuzatildi. Bundan ko'rinadiki, pedagoglarning talabalar bilan hamkorlikda ishlashida ularning munosabatlarida pedagogning yetakchiligi yaqqolroq aks etgan. Ular o'zlarini baholar ekanlar, yetakchilikka moyilligini, mehnat qilishga chanqoqligi, o'z ishiga layoqatlili, avtoritarlikka moyilligi, o'ziga hurmattalab va maslahat berishga ishtiyoqi yuqori ekanligini yaqqol qayd etishgan.

Talabalar esa ularga nisbatan farqli ko'rsatkichga ega bo'lgan, bunda o'qituvchilar o'ziga ishonadilar, qat'iyatli, ammo yetakchi sifatida ta'sir qo'rsatishlari unchalik ham ko'ngildagidek emas, degan xulosa chiqarildi. Bu esa ularning munosabatlarida oldin qayd etilgan singari ma'lum o'zgarishlar borligini bugungi kun tajribasi ko'rsatib turibdi. Pedagoglarning talabalar bilan ishlash jarayonida o'zlariga bildiradigan ishonch va yetakchilik xususiyatlari, aks holda shogirdlari tomonidan yetarlicha tan olinmasligi, munosabatlaridagi yetishmovchiliklar, uning maromi buzilayotganligi, ta'lim jarayonidagi shaxslararo munosabat va hamkorlik faoliyatining yangi davriga o'tish payti kelganligidan dalolat beradi. Subyektlar hamkorligi sharoitida "bizlar o'qigan davr", "bizning paytimizda bunday edi" singari tamoyillarni qo'llash ham shogirdlarga ustozning maslahatlari amaliy tarzda qabul qilinmayotganligi va foydasiz ekanligini ko'rsatmoqda. Aslida bunday holatning bosh jabrlanuvchisi pedagogning o'zi bo'lib qolishi tabiiy, chunki birinchi navbatda, faoliyat maqsadi talaba tomonidan qabul qilinmaydi. Ikkinchidan,

faoliyatida, asta-sekinlik bilan asteniklikni ortishiga va o'ziga ishonchsizlikning vujudga kelishiga olib keladi.

Agar muloqot darajasida yoki munosabat o'rnatish tizimida pedagogning qadriyatlarini pasayishiga imkon yaratuvchi ham ijtimoiy, ham psixologik holatlarga duch kelinaversa, oqibatda ta'lim jarayonida muammoli holatlar ko'proq yuz berishi mumkin.

Pedagog bilan talabalar hamkorlik faoliyatining o'ziga xos tomonlarini, empirik jihatdan boyituvchi va to'ldiruvchi T.Liri metodikasi bo'yicha natijalarni tahlil etishda hamkorlik faoliyatining yetakchi subyekti sifatida pedagoglarga diqqat-e'tibor qaratildi. Mazkur metodikadagi shkalalar pedagog-talaba pozitsiyasidan kelib chiqib sharhlanilishiga hamda ular orasida tafovutlar mavjudligi aniqlandi.

pedagogning ta'sir natijasi tufayli unda ruhiy zo'riqish, faoliyat natijalaridan qoniqmaslik, shogirdlari orasidagi nufuzining yo'qolishi, boshqarishni avtoritarlashuviga olib keladi. Bu yerda ularning munosabatlaridagi "obro'sizlanish va zulmkorlik" xususiyatlari shakllanadi.

Tadqiqot natijasining ko'rsatishicha, hamkorlik faoliyati uchun talabalarning pedagoglar bilan emotsional kechinmalari va qiziqishlari mavjud bo'lsa ham, ammo ularning namoyon bo'lishiga va rivojlanishiga ta'sir etuvchi mexanizmga zaruratning mavjudligi ko'rsatilmogda. Bu esa, bir tomondan talabalarni ta'lim jarayonida muomala o'rnatish, guruhliy va mustaqil o'quv vaziyatlarini uyushtirish, hamkorlik va o'zaro ta'sirlashuv usullarini rivojlantirish kerakligini tasdiqlaydi.

Hamkorlik faoliyati psixologiyada yetarlicha muvaffaqiyatlarga erishgan bo'lsa ham, uning ta'limiy va didaktik, guruhliy va individual shakllarida ham talabaning individual-psixologik xususiyatlarini e'tiborga olish kerakligi uqtiriladi. Bundan ko'rinadiki, avtoritar pedagogik munosabatdan ijtimoiy-psixologik hamkorlikka o'tish va talabaning mustaqil ishlashi uchun imkoniyat yaratib berish zarur. Bugungi kunda pedagog bilan talabalar orasidagi o'zaro bog'liqlik, ta'lim subyektlarining hamkorlikdagi faoliyatiga muammolarni mustaqil ravishda samarali hal etishga zamin hozirlaydi. Demak, avtoritarlik tuyg'usini talabalar dunyoqarashining shakllanishida, ularning mulohazasidan xulosa chiqarish hamda madaniy-axloqiy jihatdan ijodiy kamol topadigan shaxslarni voyaga yetkazishda pedagog-talabaning o'quv va ijtimoiy-psixologik faoliyatida hamkorlik yetakchi tamoyilga aylanishi lozim.

Adabiyotlar

1. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. –Toshkent: "O'zbekiston", 1999, 30-b.
2. Karimova V.M. Psixologiya. –Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti. 2002, 205-b.
3. Nishonova Z.T. Mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik asoslari. Psixol. fanl. dokt. diss. –Toshkent: 2005, 391-b.
4. Rasulov. A.I. O'qituvchi shaxsining tarbiyachi sifatida o'quvchilar bilan o'zaro munosabat darajalari. Psixol. fanl. nomz. dissertatsiyasi. -T.: 2001, 177-b.
5. Shoumarov G'.B. O'zbekiston ta'lim tizimida psixologik xizmat muammolari // Yangi turdagi o'rta maxsus o'quv yurtlarida ta'lim tarbiyaning samaradorligini oshirishning psixologik muammolari. –Toshkent: 1998, 13-15-b.
6. G'oziyev E.G'. Muomala psixologiyasi. –Toshkent: Universitet, 2001,140- b.

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолда инсон омилнинг тобора ортб борishi умум манфаатлар учун самарали меһнат қилishга undovchi мотивлар ва стимулар тизimini кенг қамровли амалга oshirishda oliy ta'lim tizimida pedagog-talaba hamkorligi masalalarini o'rganishning nazariy va amaliy jihatlariga e'tibor qaratilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье основное внимание уделяется теоретическим и практическим аспектам исследования сотрудничества преподавателей и студентов при комплексной реализации системы мотивов и стимулов к эффективной работе на общее благо.

SUMMARY. This article focuses on the theoretical and practical aspects of the study of teacher-student cooperation in the comprehensive implementation of a system of motives and incentives to work effectively for the common good.